

A DEBRECENI CSOKONAI SZÍNHÁZ MACSKAJÁTÉK CÍMŰ ELŐADÁSÁVAL VENDÉGSZEREPELT NAGYVÁRADON A HÉTVÉGÉN

Örkényi életlecke: akarunk egymástól valamit

„Ezt a darabot úgy kell eljátszani, mintha egyetlen mondat volna” – írta Örkény István Macskajáték című darabjáról. Az emberi kapcsolatok gubancait boncolgató darabot a debreceni Csokonai Színház társulata előadásában, Szabó K. István rendezésében láthatta a nagyváradi közönség a hétfőn.

» MOLNÁR JUDIT

Nemcsak magyar, de világszintű szinten is kevesen ismerik olyan jól, mint Örkény István, legapróbb részleteiben a mindennapi életet, az emberi kapcsolatok összes gubancát, illetve adják vissza az élet szolgáltatott leckéket olyan tömören, de közérthetően, mint ő, saját kitalálású műfajában, a néhány mondatos egyperces novellákban, illetve két legismertebb, a nagyvilág színpadjain is játszott drámai alkotásában, a Tóték és a Macskajáték darabokban. A debreceni Csokonai Színház ez utóbbival örvendeztette meg a nagyváradi közönséget a hétfőn két előadás erejéig.

„Mindnyájan akarunk egymástól valamit”

A szerzői utasítás szerint „ezt a darabot úgy kell eljátszani, mintha egyetlen mondat volna. Nem tűr semmiféle lelassulást, megállást vagy színváltozást. Nem tűr semmiféle lelassulást, megállást vagy színváltozást, hiszen elejétől a végéig nem más, mint zaklatott lelkű hősnőjének, Orbánnának egyre

Az egységes csapatjátéknak is köszönhető a debreceni színház Macskajáték című előadásának sikere

» Nem tűr semmiféle lelassulást, megállást vagy színváltozást, hiszen elejétől a végéig nem más, mint zaklatott lelkű hősnőjének, Orbánnának egyre zaklatottabb és feszültebb vitája önmagával, a nővérel, az egész világgal. Minden színhely elejétől fogva a színpadon van. Ez teszi lehetővé, hogy a folyamatosságot ne szakítsa meg semmi, s a darab hősnője úgy sétálhasson át egyik képből a másikba, hogy még a beszédét se legyen kénytelen megszakítani.” Szabó K. István rendező, aki sok emlékezetes előadást vitt színre, amikor a nagyváradi színház művészeti vezetője volt, követte Örkény utasításait, ezúttal is tökéletes munkát végzett. A Macskajáték befelé forduló, zárt darab, melynek egyik jellemzője, hogy sikerét semmiképpen sem lehet egyik vagy másik színésznek, illetve kizárólag a rendezőnek tulajdonítani, hanem csak egységes csapatjátéknak. A rendező vezényletével ezt valósítják meg a debreceni művészek, a Horațiu Mi-

haiu díszlettervező otthonos mozgást biztosító színpadképének is köszönhetően. A külső történet, melynek megfogalmazásával indítja Örkény a darab kisregényváltozatát, egyszerű képletre épül: „mindnyájan akarunk egymástól valamit. Csak az öregektől nem akar már senki semmit. De ha az öregek akarnak egymástól valamit, azon mi nevetünk.” Ez a darab lényege, az öregek valamit akarása egymástól.

Emberi tulajdonságok más szemszögből
Középpontban a két Szkalla lány áll, Orbánné (Ráckevei Anna) és nővére, Giza (Kubik Anna), akik egymás kiegészítő ellentétei, más szóval két egységből összeálló karakter. A történetek során jellemvonásaik lassan összemósódnak, sőt megcserélőd-

nek, világosan felmutatva a külső körülmények ellenére örök emberi esendőséget. Az Orbánné–Egérke (Majzik Edit) páros is ezt a kiegészítő egybefonódást bizonyítja, azt, hogy a gyengének hitt sokszor erősebb a mindig nagy hangon erőset felmutatónál. Az Orbánné lelki összeomlását okozó Viktor (Jámbor József) és Paula (Oláh Zsuzsa) nem a klasszikus értelembe vett intrikusok, csupán az emberi tulajdonságoknak egy kissé más szemszögből nézett vetületét képviselik, az önző, mások érzelmeit nemcsak figyelmen kívül hagyó, de az átverésig elmenő, jól ismert karaktereket. Az eddig látott számos Macskajáték-változat alapján állítom, hogy a szerző által sugallt Viktor-figurát leghitelesebben Jámbor József formálta meg. A főszereplő kvintett mellett megjelenik az Orbánné bajival csak felszínesen foglalkozó lánya és veje (Újhelyi Kinga és Vranycz Artúr), illetve erősen idősödő fiát még mindig gyámolítandó gyerekként katonásan kezelő operaházi nagyszony, Cs. Bruckner Adelaida (Miske László). Utóbbi három sem nevezhető intrikusnak, bár a lánya időnként nemcsak időt szakít anyjára, de arra is, hogy nagy-nénjének elpanaszolja az Orbánné lelki-szellemi állapotának gyengülését, Csermlényi Viktor édesanyja pedig a fiát óvja a szenvedélyes, indulatos Orbánnétól.

Örkény darabja maradandó sikerét a helytől és időtől független, az emberi jellemvonásokhoz kapcsolódó narratívájának köszönheti, illetve annak a más megoldáson töprengésnek, amit a didaktikusság kizárásával a nézőnek enged át szabadon a szerző. Feltárlja a lehetőséget, hogy hasonló alaphelyzetből kiindulva egészen másként oldódjék meg a konfliktus.

Hős lovagoktól egy nagyszonyig – Miske László színész pályája

Miske László Jászai Mari-díjas színművész (portrénkon) most a debreceni társulatnál játszik, korábban a nagyváradi színház színművésze volt. A Macskajáték hétfői nagyváradi vendégjátékában az operaházi nagyszony, Cs. Bruckner Adelaida szerepét játszotta. Ötvenöt éve van a pályán, soha nem játszott női szerepeket, már a főiskolán is, második egyeteme lévén a színi, Kovács György rendezőnek köszönhetően neki jutottak a főhősszerepek. „Bedobott a mély vízbe Kovács György, mivel azt mondta, nekem nincs időm sokat időzni a kisebb szerepeknél” – idézi főiskolai élményeit Miske László. Ugyanez történt pályája első állomásán, Nagyváradon is: Victor Hugo A királyasszony lovagja című darabban a főszerepet játszotta, miután Kolozsvárról átszerződött a modern színjátszás úttörői közt számontartott Szabó József rendező. Miske László úgy értékelt, a mai napig a legértékesebbnek érzett időszaka kezdődött ekkor. Felejthetetlennek mondja az átbeszélte éjszakák rengeteg tanulságát és az olyan szerepek

» „Ha rám kérdeznek, hol voltak a legkedvesebb éveim, azonnal rávágom: Nagyváradon. Ennek ellenéremeggyőződés, hogy sehol nem csináltam volna másképpen.”

adta lehetőségeket, mint a Csongor és Tünde címszerepe, majd Az ember tragédiájára Ádámja. Azt is elmondta, hogy Szabó József szakított a Tragédia látványos tömegjeleneteivel, a három főszereplőre – Ádámra, Évára és Luciferre koncentrált. Nem ment ugyan simán minden, mert a Szekuritáténak szálka volt a szemében a darab és Szabó József rendezői koncepciója, de a végén beért a siker. A többi érdekes és értékes szerepe közül kiemelte Budai Nagy Antal figuráját, melynek színpadra állítása során alkalmuk volt a szerző Kós Károllyal találkozni. Tamási Áron Ősvigasztalása kapcsán a székelyföldi turné óriási sikere máig felejthetetlen a számára, illetve az a mondat, amit a turné egyik előadása után mondott egy néző: „a váradiak csillagot hoztak nekünk vacsorára”. A nyolcvanas évek legvégén Kolozsváron is játszott, legemlékezetesebb szerepe egy kínai szerző Buszmegálló című darabjában volt, az előadást Tompa Gábor rendezte. Miske azt mondta, Tompa Gábortól szintén sokat tanult, különösen a modern színjátszás megoldásait illetően. Az 1990-es változást követően előbb Miskolcra

ment át játszani gyakran, majd a miskolciak közül néhányukkal elment Szegedre, végül 1993-ban szerződött a debreceni Csokonai Színház. Ezt az időszakot a gyakori vezetőváltás jellemezte, számára ez idő tájt a stúdiómunkák maradtak emlékezetesebbek, különösképpen Márai Sándor darabja, a Gyertyák csonkig égnek, amelynek főszerepét Vidnyánszky Attilának köszöni ma is. Vártól mégsem szakadt el teljesen, hisz többször rendezett, például debreceni díszletek között Ken Kesey híres darabját, a Száll a kakukk fészkére című drámát. De nem csupán a színházba járt vissza, hanem több éven át rendszeresen tartott irodalmi műsorokat, felolvasásokat a hajdani premontréi, ma Mihai Eminescu Főgimnázium diákjai számára, óriási sikerrel. Arról, hogy a Macskajátékban női szerepet játszott, úgy nyilatkozott, amikor Szabó K. István mondta, hogy rá akarja osztani Cs. Bruckner Adelaida szerepét, elállt a lélegzete, de hamar elfogadta: megtörtént, jó, hogy így volt. „Amit itt Erdélyben megvalósítottam, rendkívüli módon hasznomra vált, ugyanakkor az én fejlődésemen át

MOLNÁR JUDIT

használt a színházi társadalomnak is. Ha rám kérdeznek, hol voltak a legkedvesebb éveim, azonnal rávágom: Nagyváradon. Ennek ellenéremeggyőződés, hogy sehol nem csináltam volna másképpen” – összegzett a színművész. Hozzátette, örülök a Váradon eltöltött huszonhat évnek, a debreceni huszonnyolcnak, közben pedig Kolozsvárnak, Szegednek, Miskolcnak. „Úgy érzem, mindenütt gazdagodtam valamivel, és az én színházi életemmel mindenütt valamiképp gazdagíthattam az ottani színházi életet is” – mondta a rangidős színművész.